

ملیہ و نیاید ملی اخلاقی سورہ فرقان

www.ketab.ir

سمیه باقری



www.ketab.ir



سرشناسه: باقری، سمیه، ۱۳۶۲ -

عنوان و نام پدیدآور: بایدها و نبایدهای اخلاقی سوره فرقان / سمیه باقری

مشخصات نشر: قم: امتداد حکمت، ۱۴۰۱.

مشخصات ظاهری: ۲۱۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۸۸۳-۳۴-۵ ISBN:

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه: ص. [۲۰۷] - ۲۱۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: تفاسیر (سوره فرقان)

موضوع: تفاسیر شیعه -- قرن ۱۴

موضوع: Qur'an -- Shiite hermeneutics -- 20th century

موضوع: اخلاق اسلامی -- جنبه‌های قرآنی

موضوع: Islamic ethics -- Qur'anic teaching

رده‌بندی کنگره: BP ۱۰۲/۵۶

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۱۸

شماره کتابشناسی ملی: ۸۸۴۵۵۰۶





بایدها و نبایدهای اخلاقی سوره فرقان

سمیه باقری

ناشر: انتشارات امتداد حکمت

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۸۸۳-۲۴۴۵

قطع: وزیری

بها: ۷۵ هزار تومان

سال چاپ: بهار ۱۴۰۱

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

— کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است. —

تماس با ناشر:

۰۹۳۶-۲۹۵-۶۴۷۳ (آقای محمد قمی اویلی)

۰۹۹۲-۸۲۷-۱۱۰۵



فهرست مطالب

پیشگفتار ۲۱

فصل اول: کلیات و مفاهیم/ ۲۵

گفتار اول: کلیات ۲۷

مقدمه ۲۷

گفتار دوم: مفاهیم ۳۱

الف. آموزه ۳۱

ب. اخلاق ۳۱

۱. معنای لغوی ۳۱

۲. معنای اصطلاحی ۳۲

ج. نیم نگاهی به علم اخلاق ۳۴

گفتار سوم. سیری در سوره فرقان ۳۴

الف. ویژگی های سوره ۳۴

ب. خطوط کلی اخلاق در سوره مبارکه فرقان ۳۵

ج. فضیلت تلاوت سوره ۳۶

فصل دوم: بایدهای اخلاق الهی/ ۳۹

- مقدمه ۴۱
- گفتار اول: عبودیت و بندگی ۴۲
- الف. چیستی عبودیت ۴۲
- ب. اقسام عبودیت ۴۳
- ج. ارزش عبودیت ۴۴
- د. آثار عبودیت ۴۵
۱. توکل ۴۵
۲. تسلط بر نفس ۴۶
۳. شرح صدر ۴۶
- ه. عوامل تقویت عبودیت ۴۷
۱. خودشناسی ۴۷
۲. یاد معاد و روز حساب ۴۷
- گفتار دوم: توکل ۴۹
- الف. چیستی توکل ۴۹
- ب. مرز توکل و توسل به اسباب ۵۰
- ج. درجات توکل ۵۱
- د. آثار توکل ۵۲
۱. محبوب خدا شدن ۵۲
۳. کفیل امور انسان ۵۳
۴. برخورداری از نعمات الهی ۵۳
۵. قدرت تصمیم گیری ۵۴
۶. مغلوب نشدن ۵۴
۷. رهایی و نجات از دشمنی ها ۵۵

۵۵.....	۸. جدایی حق و باطل.....
۵۵.....	۵. راههای دست یابی به توکل.....
۵۵.....	۱. ایمان به «توحید افعالی».....
۵۶.....	۲. نا امید شدن از دیگران.....
۵۷.....	گفتار سوم: تسبیح و ستایش.....
۵۷.....	الف. چستی تسبیح.....
۵۸.....	ب. ارزش ته بیح.....
۵۹.....	ج. کیفیت تسبیح موجودات عالم.....
۶۲.....	د. راههای دستیابی به تسبیح خدا.....
۶۲.....	۱. عبودیت و بندگی.....
۶۲.....	۲. معرفت خدا.....
۶۴.....	گفتار چهارم: شکر.....
۶۴.....	الف. چستی شکر.....
۶۵.....	ب. ارزش شکر.....
۶۷.....	ج. انواع شکر.....
۶۸.....	۵. موانع شکر.....
۶۸.....	۱. نادانی و غفلت.....
۶۸.....	۲. فراوانی نعمات.....
۶۹.....	۳. حسد.....
۷۰.....	۴. طمع.....
۷۰.....	و. آثار شکر.....
۷۰.....	۱. رهایی از عذاب.....
۷۱.....	۲. افزون نعمت.....
۷۲.....	۳. خشنودی و رضایت پروردگار.....
۷۲.....	ز. راههای دستیابی به شکر.....

- ۷۳..... ۱. یادآوری نعمات
- ۷۳..... ۲. اراده
- ۷۴..... گفتار پنجم: شب زنده داری
- ۷۴..... الف. چستی شب زنده داری
- ۷۵..... ب. ارزش شب زنده داری
- ۷۶..... ج. برکات شب زنده داری
- ۷۶..... ۱. برکات دنیایی
- ۷۶..... أ. زدودن گناهان
- ۷۷..... ج. نورانی شدن باطنی منزل
- ۷۷..... ۲. برکات اخروی
- ۷۷..... أ. آرامش طولانی در موقف قیامت
- ۷۷..... ب. رسیدن به شفاعت
- ۷۸..... ج. زینت آخرت
- ۷۹..... و. موانع شب زنده داری
- ۷۹..... ۱. معصیت
- ۷۹..... ۲. ضعیف بودن اراده
- ۸۰..... ز. راههای شب زنده داری
- ۸۰..... ۱. تدبیر و تفکر در قرآن
- ۸۱..... ۲. معرفت مقام خلیفه اللهی انسان
- ۸۲..... گفتار ششم: توبه
- ۸۲..... الف. چستی توبه
- ۸۳..... ب. فرق توبه و استغفار
- ۸۳..... ج. ارکان توبه
- ۸۳..... ۱. ندامت از انجام گناه
- ۸۴..... ۲. مصمم بودن بر ترک گناه در آینده

۸۵.....	د. شرایط قبول شدن توبه
۸۵.....	۱. انجام دادن اعمال صالح
۸۶.....	۲. اصلاح خطاهای گذشته
۸۶.....	ه. آثار توبه
۸۶.....	۱. تبدیل سیئات به حسنات
۸۷.....	۲. محبویت نزد پروردگار عالم
۸۸.....	و. راههای دستیابی به توبه
۸۸.....	۱. بلندی همت
۸۸.....	۲. اندیشه و یادآوری
۸۹.....	گفتار هفتم: دعا و مناجات
۸۹.....	الف. چیستی دعا
۹۱.....	ب. ارزش دعا
۹۳.....	ج. آداب دعا
۹۴.....	د. موانع استجاب دعا
۹۴.....	۱. ظلم و ستم
۹۴.....	۲. خلاف مصلحت الهی
۹۵.....	۳. خیانت و بی وفایی
۹۵.....	ه. آثار دعا
۹۵.....	۱. آثار دنیوی
۹۶.....	أ. دفع بلا و مصیبت
۹۶.....	ب. افزایش روزی
۹۶.....	۲. آثار اخروی
۹۶.....	أ. برخورداری از پاداش در آخرت
۹۷.....	ب. مسکن در بهشت
۹۷.....	و. راههای دعا کردن صحیح

۱. معرفت و شناخت صحیح از جایگاه دعا ۹۷
۲. امید به خدا ۹۷

فصل سوم: نبایدهای اخلاق الهی/ ۹۹

- گفتار اول: نسیان ذکر خدا ۱۰۱
- الف. چستی نسیان و ذکر ۱۰۱
۱. معنای لغوی ۱۰۱
۲. معنای اصطلاحی ۱۰۳
۳. نسیان در قرآن ۱۰۳
- ب. عوامل نسیان یاد خدا ۱۰۵
۱. شرب خمر ۱۰۵
۲. تمسخر مومنان ۱۰۶
۳. شیطان ۱۰۶
۴. اطاعت از هوای نفس ۱۰۷
۵. اشتغال به اموال و فرزندان ۱۰۷
- ج. راههای اجتناب از نسیان ۱۰۸
۱. معرفت خالق هستی ۱۰۸
۲. معرفت نفس ۱۰۹
- گفتار دوم: کفران نعمت ۱۱۰
- الف. چستی کفران ۱۱۰
- ب. مراتب کفران ۱۱۱
۱. کفر به حسب مال ۱۱۱
۲. کفر به اعضا و جوارح ۱۱۱
۳. جهل به نعمات الهی ۱۱۱
- ج. عوامل کفران ۱۱۲

۱. جهل	۱۱۲
۲. نادیده گرفتن نعمات	۱۱۲
۳. دید مستقلى به اسباب و تأثير آنها	۱۱۳
د. آثار کفران	۱۱۳
۱. گرسنگى و ناامنى	۱۱۴
۲. سکونت در جهنم	۱۱۴
۳. سلب نعمت	۱۱۵
د. راه‌هاى اجتناب از کفران	۱۱۵
۱. علم و آگاهى از عواقب سوء کفران	۱۱۵
۲. تفکر صحيح در نعمات الهى	۱۱۶
گفتار سوم: استکبار	۱۱۷
الف. چيستى استکبار	۱۱۷
ب. انواع استکبار	۱۱۸
۱. در برابر خداوند	۱۱۸
۲. در برابر انبيا و اهل بيت عليهم السلام	۱۱۸
۳. در برابر مردم	۱۱۹
د. آثار استکبار	۱۱۹
۱. طغيان	۱۱۹
۲. خود برترينى زباني	۱۱۹
۳. خود برترينى باطنى	۱۱۹
۳. ريشه استکبار	۱۲۰
ه. راه‌هاى درمان استکبار	۱۲۰
۱. تواضع	۱۲۰
۲. خود شناسى	۱۲۰

فصل چهارم: بایدهای اخلاق فردی/۱۲۱

مقدمه	۱۲۳
گفتار اول: صبوری	۱۲۴
الف. چیستی صبر	۱۲۴
ب. جایگاه صبر در اسلام	۱۲۵
ج. آثار صبر	۱۲۷
۱. خود کفایی	۱۲۷
۲. آسانی در پی سختی	۱۲۷
د. پاداش صبر	۱۲۸
۱. پاداش اخروی	۱۲۸
۲. سعادت دنیایی	۱۲۹
ه. انواع مصادیق صبر در قرآن	۱۲۹
۱. صبر با روش برخورد نیک	۱۲۹
۲. صبر مجاهدان	۱۳۰
۳. صبر بر مصیبت	۱۳۰
۴. صبر در برابر مشکلات اقتصادی - امنیتی	۱۳۱
و. راههای های دستیابی به صبوری	۱۳۳
۱. آگاهی و شناخت	۱۳۳
۲. اراده محکم	۱۳۳
گفتار دوم. عبرت گیری	۱۳۴
الف. چیستی عبرت	۱۳۴
ب. عبرت پذیران	۱۳۵
۱. توبه کنندگان	۱۳۵
۲. اهل بصیرت	۱۳۵

ج. عبرت ناپذیران	۱۳۶
۱. قوم بنی اسرائیل	۱۳۶
۲. قوم کافران	۱۳۷
۳. قوم منافقان	۱۳۷
د. راههای عبرت آموزی	۱۳۸
۱. توجه به دنیا	۱۳۸
۲. تاریخ	۱۳۸

فصل پنجم: نبایدهای اخلاق فردی/ ۱۳۹

گفتار اول: اطاعت از هوای نفس	۱۴۱
الف. چیستی هوای نفس	۱۴۱
ب. جایگاه بحث از هوای نفس	۱۴۲
۱. عدم شناخت نیازهای صحیح زندگی	۱۴۲
۲. دوری از خدا	۱۴۲
ج. آثار اطاعت از هوای نفس	۱۴۳
۱. گمراهی	۱۴۳
۲. هلاکت و انحراف	۱۴۴
۳. اساس تمام رنج ها	۱۴۴
د. راه های معالجه هوای نفس	۱۴۴
۱. تقویت ایمان	۱۴۴
۲. تقوا	۱۴۵

فصل ششم: بایدهای اخلاق اجتماعی/ ۱۴۷

مقدمه	۱۴۹
گفتار اول: تواضع	۱۵۰



پیشگفتار

مکتب حیات بخش اسلام برای تربیت انسان در تمام مراحل زندگی برنامه‌های ویژه‌ای دارد تا او را برای رسیدن به عالی‌ترین مرحله تکامل انسانی آماده سازد، زیرا آدمی تا خویشتن را نشناسد و رابطه‌اش را با جهان و آفریننده آن نیابد و نداند از کجا آمده و در کجا و به سوی کدامین هدف در حرکت است، هرگز به هویت انسانی خود نخواهد رسید؛ و رسیدن به این موهبت تنها در پرتو تعلیم و تربیت صحیح دست می‌آید.

قرآن کریم منشور کمال بشریت و همه عرصه‌هاست این کتاب همه آموزه‌های عرشی پیش از خود را در برداشته و تمامی تعالیم لازم برای سعادت دنیوی و اخروی بشر را بر فراز عصرها و نسل‌ها ارائه می‌دهد. هریک از سوره‌های قرآن کریم با ظرافت و لطافت نکته‌های تربیتی، بسیار دقیق دارد.

سوره فرقان از جمله مهم‌ترین سوره‌های قرآن کریم است که در آن به صراحت از مبانی، اصول و شیوه‌های نظام تربیتی کارآمد در تعلیم و تربیت جوامع سخن به میان آورده است و در نظام آموزش و پرورش جوامع اسلامی کاربرد خود را می‌یابد.

اصول توحید، معاد، عدالت و حاکمیت اخلاق از مبانی به کار رفته در این سوره است که اصول و شیوه‌های هریک در آیات مربوطه به روشنی بیان شده است و بکارگیری درست آن هادر نهادهای آموزشی پرورشی نقش موثری در «تحولات» شخصیتی فراگیران خواهد داشت، به طوری که این تحولات بعد دینی و معنوی داشته باشد.

تربیت به معنای رشد و فزونی و نمو استعدادها و فعلیت بخشی به استعدادهای



انسان در راستای دست یابی به کمالات بایسته و شایسته، از اهمیت و ارزش بسیاری در آموزه‌های قرآنی برخوردار است؛ چرا که تربیت و پرورش نفوس انسانی از اهداف مهم و اساسی بعثت پیامبران به ویژه پیامبرگرامی اسلام است.

تحقیق حاضر دارای هفت فصل می‌باشد که فصل اول شامل دو گفتار کلیات و مفاهیم می‌باشد.

در فصل دوم، بایدهای اخلاق الهی (بیانگر ارتباط انسان با خداوند) بیان می‌شود که این فصل شامل هفت گفتار؛ عبودیت و بندگی، توکل، تسبیح، شکر، شب زنده داری، توبه و دعا می‌باشد.

در فصل سوم نیز نبایدهای اخلاق الهی که شامل سه گفتار؛ نسیان ذکر خدا، کفران نعمت و استکبار، پرداخته می‌شود.

در فصل چهارم، بایدهای اخلاق فردی (بیانگر ارتباط انسان با خود) بیان می‌شود که این فصل شامل دو گفتار؛ صبر و عجزت‌گیری می‌باشد.

در فصل پنجم نیز نبایدهای اخلاق فردی که شامل یک گفتار؛ اطاعت از هواهای نفسانی، بیان می‌شود.

در فصل ششم، بایدهای اخلاق اجتماعی (بیانگر ارتباط انسان با دیگران) بیان شده است که این فصل شامل سه گفتار؛ تواضع، مدارا، اعتدال در انفاق، پرداخته شده است.

در فصل هفتم نیز نبایدهای اخلاق اجتماعی که شامل شش گفتار؛ ظلم، استهزای دیگران، حضور در مجلس معصیت، دوستی با بدان، زنا و قتل نفس، بیان می‌شود.

در آخر پژوهش، نتیجه‌گیری نهایی از تحقیق بیان شده است و در مرحله آخر فهرست منابع ذکر شده است.